Kállai Katalin

Közhelyből katedrálist

A Shakespeare/37 projekt

„...dúlt hiteknek kicsoda állít"

Mitől marad színház a színház a digitális világba zárva?

Tesszük föl a kérdést újra meg újra. Mitől nem film, tévéjáték, videóinstalláció. Mitől őrzi meg foggal-körömmel önnön műfaji jegyeit úgy, hogy közben elveszíti műfaji lényegét, a fizikai jelenlétet. Ahány kísérlet, annyi válasz. Ha egyáltalán sikerül választ találni. Az Első Magyar Karantén-Színházat létrehozó TRIP új vállalkozása a *Shakespeare/37* projekt, amelyben 37 kortárs magyar író értelmezi újra William Shakespeare mind a 37 színpadi művének egy-egy jellemző szegmensét rövid, egyetlen helyszínre írt jelenetben. Az első három rész digitális premierjét a Budapesti Tavaszi Fesztivál streamelte, tette elérhetővé.

A tény, hogy a produkciók állandó rendezője Magács László, operatőre Meister Natália Nóra, azt is jelenti, hogy a kényszerűségből formálódó új színházi műfaj megteremtését ezúttal ugyanannak a színházi alkotónak a kísérletein keresztül követhetjük nyomon, s a képi világ változatosságára is ugyanannak a filmesnek az alkotói koncepciói tesznek kísérletet. Az alkotók változatosságát a szövegek létrehozói jelentik. 37, pontosabban a Kovács-ikrekkel együtt 38 író a maga (37? 38?) írói koncepciójával. Már ami Shakespeare-t illeti.

Erdős Virág *Montague és Capuletje* a *Rómeó és Júlia* továbbgondolása. Színhely a Törley-mauzóleum. A történet egy háttérből beszűrődő bombázás hangjaival és bizarr képi világgal indul. Alulról vett közelikkel a négy szereplőről. Adekvát megoldás, hiszen Erdős szövege a shakespeare-i történet végén kezdődik. Két halott fiatal teteme fölött áll négy szülő. A Montague-k és a Capuletek. Két ellenségeskedő család, akiket a legmélyebb tragédia sem billent ki önelégült közhelyeikből. Úgy beszélnek halott gyermekeikhez mintha azok csupán egy könnyen korrigálható tinédzserkori csínyt követtek volna el... Mintha a nyűg, melyet a rakoncátlankodó ifjak megregulázása jelent, csak egy lenne a napi gondok közül... Mintha önnön fontosságuk tudatában tetszelegve egy alapos fejmosással meg nem történtté tehetnék a bekövetkezett tragédiát... Mintha a gyermekük nem is lenne halott...

“Akkor viszont most fejezzük be!”
“Szedd össze magadat, kislányom.”
“Kértelek, hogy ne rendezz jelenetet.”
“Mire vársz, fiam?”
“Ezt direkt csinálod?”
“Nőj már fel végre!”
“Ennek még rossz vége lesz...!”
“Ezt nagyon meg fogod bánni.”
“Legalább másokra legyél tekintettel.”
“Szerinted most ezzel előrébb vagyunk?”
“Számomra halott vagy.”

Sorjáznak a szokásos nyelvi fordulatokból vett mondatok. S mikor már azt hisszük, hogy Erdős nem tudja tovább fokozni a helyzet abszurditásig sűrűsödő tragikumát, további hátborzongató közhelyekbe foglalja a föl nem vállalt gyász stációit.

A haragot, a fájdalmat, a kétségbeesést...
“Megint ezek a teátrális megoldásaid.”
“Holnapra elfelejted az egészet.”
“Tudod, hogy mindent meg lehet beszélni.”
“Majd találsz jobbat.”
“Az ember egy kicsit minden alkalommal belehal.”
“Többet ilyesmi eszedbe ne jusson!”
“Te most büntetni akarsz engem, kislányom?”
“Így akarsz nekiindulni az életnek?”
“Remélem, tanultok a történtekből.”
“Mostantól többet leszünk együtt.”
“Süket vagy, kislányom?”
“Végeztem veled!”

Ismétli befejezésképp egymás után mind négy szülő. S e rövid hangsor jelentésrétegeinek érzéki egybeolvadása nem más, mint Shakespeare ikonikus drámájának két szóban összefoglalható lényege, miközben az egymás szájába adott – elsőre banális közhelynek ható – kijelentés költői tömörsége magától értetődően vetíti egymásra a megtalált jelentés mély és még mélyebb rétegeit. Shakespeare-t továbbgondolva Erdős úgy alkot sziporkázóan gazdag kortárs drámai szöveget, hogy kizárólag napi közhelyeinkből táplálkozik.

Közhelyeinkből építi föl a Nagy László-i katedrálist.

Ebben a szokásosnál is jelentősebb szerepük van a színészeknek – Györgyi Anna, Tóth Ildikó, László Zsolt, Szikszay Rémusz –, akik jól

érzékelhetően adják vissza a szöveg egymásra rakódó rétegeit. Azokból az ismerős nyelvi fordulatokból, a szülő-gyerek viszony azon legdurvább nyelvi közhelyeiből kiindulva, amelyek önmagukat filozofikus mélységekig stilizálva válnak emblematikussá. (Érdekes belegondolni, hogy ez az incselkedés Shakespeare-rel, ez a napi közhelyeinkből szőtt fergeteges színházi mágia hogyan működne az ellenségeskedés, a kibékülés / megbocsátás vagy épp a megfáradt párkapcsolat – Shakespeare-re rímelő – mai közhelyeivel. Azzal a pszichés folyamattal a háttérben, ami a két gyűlölködő család kibéküléséhez vezet.) A helyzet abszurditása így is a humor és a felfoghatatlan tragédia között egyensúlyoz, s ez a két szikra olyan tüzet csihol, amilyet élő színpadon is ritkán látni. A Trip streamelt előadása tanítható példa arra, hogy miként lehet a színház lényegét átmenteni a képernyőre. Nagyban hozzájárul ehhez az a tény, hogy az eseményt rögzítő filmes megoldások nem mutatnak a színház műfaján túl, más szóval a maguk briliáns letisztultságában alárendelődnek a színháznak. Erdős művét a *Shakespeare/37* projekt első darabjaként mutatták be. Nehéz lesz felülmúlni.

Tasnádi István az egyik legsötétebb tónusú Shakespeare-t, a *Szeget szeggel*t korszerűsítette mai viszonyokra korunk felszíni jelenségeit dokumentálva. Egy képernyős szappanopera konfliktusrendszerét mintának használva laza nagyvonalúsággal gyúrta bele a sztorit a mai hétköznapokba. Képzeljük el Shakespeare-t lebutítva egy modern Duna-parti irodában, ahol egy élénk ösztönéletű férfi a főnök. Erdős újragondolt közhelyekből táplálkozó, filozofikus mélységű iróniáját a *Ragadd meg satnya férfitagját...* jellegű archaizáló humorral helyettesítve. Tasnádi a shakespeare-i sztorit a jellemzően mai, itt-ott angollal kevert nyelvezettel, az öncélú szójátékokkal a metoo-problematikára hegyezi ki. Pontosabban – sima történetelemként kezelve – inkább csak belefoglalja a történetbe. Emlegeti. Miként a szerelmi fészket a Tömő utcában. A rendezés „korhű". Fiatal színészekre bízza a fiatal színészekre írt szerepeket. Ám azon túl, hogy Hartai Petra, Szőke Abigél, Ódor Kristóf és Kovács Máté megformálásában egy könnyed televíziós széria figurái köszönnek vissza, a legkarakteresebb instrukciónak az tűnik, hogy aki zavarban van, az dadog. A korunk szórakoztatóiparára rímelő történet (vágyott) elemeltségét azzal sem sikerül elérni, hogy a szereplők a végén elkezdenek kibeszélni a sztoriból. Megvitatják, mit lehetne Shakespeare legdepressziósabb szövegével kezdeni...

Adódik a kérdés. Mit tehet korunk Shakespeare-rel? Bármit. Feltéve, ha minden jó. Az elejétől a végéig.

Kovács Dominik és Kovács Viktor A *Plüs* címmel feleltette meg korunknak a *Lear király* két karakterét. Regant, a középső lányt és Cornwallt,

a hitvesét. Kettejük elvásott karakterének drámaiságát állítva a középpontba. Azt a szűnni nem akaró fenyegetettséget, amelyet a hatalom belső köreiben mozgó figurák taszító romlottsága, közveszélyes jellemhibái indukálnak. Mindezt saját éttermük konyhájában. A karakterek kidolgozása mondhatni pompás, a véres húsokat trancsírozó, áldozatára váró Regan és a királyi vejként funkcionáló, simulékonyan hataloméhes Cornwall tűpontos képet fest a korunk legfelsőbb elitjéhez tartozó párról. Olyannyira, hogy akár a (főszereplőkként nagyobb shakespeare-i műgonddal kidolgozott) vérengző Macbeth-házaspár mai lenyomatát is beléjük láthatjuk. A történet metaforikus és messzire vezet a helyszínként szolgáló konyhából. Arról a helyről, amely nem csupán a legalapvetőbb emberi szükségleteink kielégítésére szolgál, de – egyre tudatosuló szemléletek szerint – élőlények legyilkolásának, legyilkolt élőlények feltrancsírozásának a színhelye is.

Amellett, hogy a Kovács-ikrek helyszínválasztása már önmagában is komplex módon reflektál korunkra, komoly politikai aktualitást is adnak a szövegnek. Ezzel együtt groteszkbe hajló attitűdjük itt-ott kesernyés mosolyt csal az arcunkra. Példának okáért Lear veje a fent említett groteszk körülmények között panaszkodik kellemetlenné vált helyzetére. (*„Képzeld csak el, kábé kétnaponta a nevedre kerül egy csinos kis szálloda... Bírnád úgy az iramot, mint én, öcsi?”*) Nem meglepő, hogy a történet végül vérgőzős végkifejletbe torkollik. Maga Regan tart egy ember nagyságú plüssnyúl tudományosan megalapozott, korrekt kibelezéséről konyhai bemutató oktatást. Láng Annamária és Mészáros Béla túlfűtött játék-kedvvel használja ki a szöveg lehetőségeit. Előbbi meggyőzően adja el Regan perverz mivoltát (imádja a vért, szeret békát nyúzni, továbbá permanens késztetést érez, hogy kiszúrjon egy emberszemet), s mialatt Mészáros kellőképp szolgainak mutatkozó Cornwalljával idilli párt alkotva összeesküszik a király és kisebbik húga ellen, a szerzők bátran belemennek az újmagyarba is. Miként az illik.

A *Shakespeare/37* projekt Erdős Virág emblematikus átiratával indult. Arra a pillanatra fókuszálva, mikor a felnőttek épp tönkretették gyerekeik jövőjét. Még hátravan 34 darab.